

Robert Poskart

Uniwersytet Opolski

INWESTYCJE ZAGRANICZNE W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM PRZED I PO AKCESJI POLSKI W STRUKTURY UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Artykuł opisuje problematykę związaną z atrakcyjnością inwestycyjną województwa opolskiego, będącego obecnie najmniejszym w kraju. Ze względu na wielkość, a także sąsiedztwo z województwami śląskim i dolnośląskim, województwo opolskie jest regionem o średniej atrakcyjności inwestycyjnej dla kapitału zagranicznego. Pomimo słabych stron posiada jednak liczne przewagi konkurencyjne, silne strony w stosunku do innych regionów kraju, m.in. najwyższy w Polsce poziom dochodów rozporządzalnych i konsumpcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca (efekt migracji zarobkowych), co może skutkować podwyższeniem jego atrakcyjności inwestycyjnej w przyszłości.

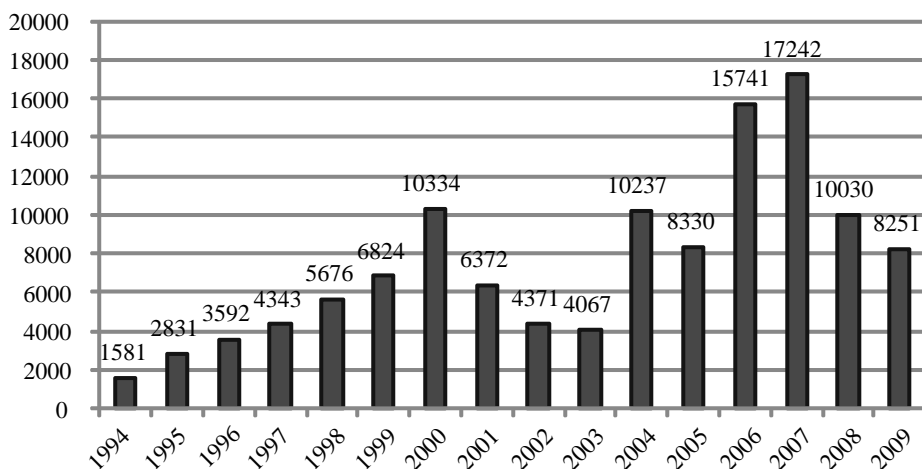
Słowa kluczowe: inwestycje zagraniczne, atrakcyjność inwestycyjna, region, województwo opolskie.

Województwo opolskie jest obecnie najmniejszym z 16 województw w naszym kraju. Dzieli się na jeden powiat grodzki, 11 ziemskich i 71 gmin. Liczba jego mieszkańców wynosi 1,053 mln, co stanowi 2,7% populacji kraju [*Rocznik Statystyczny Województw 2009*, s. 36]. Na tle innych województw jest relatywnie słabo zurbanizowane – w miastach mieszka 52,4% ludności (w Polsce odsetek ludności miejskiej wynosi 61,1%) [*Rocznik Statystyczny Województw 2009*, s. 39].

Znamienną cechą wyróżniającą ten region jest duże skupisko autochtonicznej ludności śląskiej, liczącej szacunkowo ok. 330 tys. osób [Jończy, Rokita 2008, s. 299], stanowiących 30% ogółu mieszkańców; pozostałą część mieszkańców tworzą Polacy przybyli na Śląsk po 1945 r. z Kresów Wschodnich i centralnej Polski. Województwo opolskie jest drugim w kraju, obok województwa śląskiego, regionem o tak liczny udział mniejszości niemieckiej. Jest to wyjątkowy w skali całego kraju przejaw wielokulturowości regionu, wynikający z koegzystencji rdzennej ludności śląskiej i napływowej – polskiej, która osiedliła się tu po drugiej wojnie światowej.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest próba oceny atrakcyjności inwestycyjnej województwa opolskiego. Najbardziej znaczącą dla gospodarki danego regionu i dającą największe korzyści formą współpracy gospodarczej na płaszczyźnie międzynarodowej są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ). Ich konsekwencją

jest bowiem: stymulowanie wzrostu gospodarczego, tworzenie nowych miejsc pracy, transfer nowoczesnych technologii. Dlatego też niniejsze opracowanie skupia się przede wszystkim na tym aspekcie funkcjonowania Śląska Opolskiego.

Rys. 1. Napływ BIZ do Polski w latach 1994-2009 w milionach euro (ceny bieżące)

Źródło: na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Transfer kapitału zagranicznego do Polski obejmuje dopływ środków finansowych i rzeczowych przeznaczonych przede wszystkim na [Wrzesińska 2009, s. 38]:

- otwarcie przedstawicielstw lub filii przedsiębiorstw i korporacji z kapitałem zagranicznym w Polsce,
- utworzenie spółek mieszanych (polskich z kapitałem zagranicznym) typu *joint ventures*,
- rozwój systemów dystrybucyjnych autoryzowanych przez przedsiębiorstwa i korporacje zagraniczne,
- tworzenie systemu franchisingowego (dotyczy głównie handlu detalicznego).

Definicja wypracowana przez OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) określa, że zagranicznym inwestorem bezpośrednim jest osoba fizyczna, prawna lub grupa posiadająca przynajmniej 10% wartości danego przedsiębiorstwa w akcjach lub udziałach. Dodatkowo muszą być również spełnione następujące warunki [Wrzesińska 2009, s. 38]:

- kapitał powinien być inwestowany bezpośrednio do przedsiębiorstwa,
- inwestycja bezpośrednia przez udziały winna zapewniać uczestnictwo w zarządzaniu,
- inwestycje zagraniczne traktuje się jako lokaty trwałe¹.

¹ W szerokim rozumieniu inwestycje to trwałe lokaty jednostki w jej majątek, w wąskim zakresie – to działalność, której głównym celem jest stworzenie nowych lub ulepszenie już istniejących środków trwałych.

Począwszy od początku lat 90. ubiegłego wieku wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Polsce stale rośnie, przy czym dynamika tego wzrostu ma różne nasilenie w poszczególnych latach. Zjawisko to przedstawiono na rysunku 1.

Wartość skumulowana BIZ w Polsce (liczona jako bieżąca, księgową wartość tych inwestycji) wyniosła na koniec 2008 r. 115 709 mln euro. Kapitał zagraniczny inwestowany był w różnych regionach kraju, w sposób nierównomierny, zależny od wielu czynników.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są jedną z wielkości kształtujących poziom konkurencyjności regionów. Regiony bardziej konkurencyjne przyciągają więcej inwestycji zagranicznych niż pozostałe. Inwestorzy zagraniczni wykazują zainteresowanie inwestowaniem przede wszystkim w województwach najlepiej rozwiniętych ekonomicznie i o najlepszej infrastrukturze, pogłębiając tym samym różnicowanie w dotychczasowym poziomie rozwoju gospodarczego poszczególnych województw.

Istotnym atutem województwa opolskiego jest jego położenie na trasie ważnych linii komunikacji drogowej, kolejowej i wodnej. Przez teren województwa przebiega autostrada A4, która stanowi część europejskiego korytarza transportowego. Region posiada dość atrakcyjne tereny inwestycyjne (zwłaszcza w pasie autostrady A4), np. Strefa Aktywności Gospodarczej Olszowa, tereny w gminach Ujazd i Krapkowice. Działają tu podstrefy specjalnych stref ekonomicznych: Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Invest-Park” w Nysie i Starachowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Tułowicach, a także w Skarbimierzu, Opolu, Namysłowie, Praszce i Kluczborku.

Tabela 1. Pozycja Opolszczyzny w kraju w różnych kategoriach w 2009 r. (według badań Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową)

Kategoria	Ranga kategorii	Miejsce w rankingu
Dostępność transportowa	20	7
Zasoby i koszty pracy	25	13
Rynek zbytu	15	6
Infrastruktura gospodarcza	10	8
Infrastruktura społeczna	5	14
Bezpieczeństwo powszechne	5	7
Aktywność wobec inwestorów	20	10
Atrakcyjność inwestycyjna	-	10

Źródło: [Nowicki 2009, s. 58].

Mimo to Opolskiego nie można, niestety, zaliczyć do regionów o najwyższej atrakcyjności inwestycyjnej z punktu widzenia inwestorów zagranicznych. Wieloletnie badania przeprowadzane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, dotyczące problemu zróżnicowania atrakcyjności inwestycyjnej poszczególnych województw w Polsce, pokazały, iż województwo opolskie należy do tzw. średniej klasy atrakcyjności inwestycyjnej, zajmując w latach 2005-2009 dziewiąte lub dziesiąte

miejsce na liście 16 województw [Nowicki 2009, s. 58]. Na pozycję tę składały się różne oceny cząstkowe, których wartości w 2009 r. przedstawiono w tab. 1.

Do regionów o najwyższej atrakcyjności zaliczono przede wszystkim województwo mazowieckie i tzw. ścianę zachodnią, czyli województwa graniczące z Republiką Federalną Niemiec. Najniższą atrakcyjnością inwestycyjną charakteryzują się województwa: kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie.

Z tab. 1 wynika, że Śląsk Opolski jest więc, czy też był do tej pory, regionem średnio atrakcyjnym dla inwestorów zagranicznych. Wyrazem tego stanu rzeczy może być fakt, że do końca 2005 r. na Opolszczyźnie znajdowało się tylko 1,14% kapitału podstawowego spółek zagranicznych działających w Polsce. Regiony bardziej rozwinięte gospodarczo, o wyższym poziomie rozwoju infrastruktury i bardziej chłonnym rynku, cieszyły się większym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych, niezależnie od kraju pochodzenia.

Kwestią niezwykle istotną dla województwa opolskiego jest duży poziom konkurencji ze strony województw sąsiednich, cechujących się wyjątkowo wysoką zdolnością do przyciągania i absorpcji kapitału zagranicznego. Pozycję województwa na tle województw sąsiednich w latach 2005-2009 prezentuje tab. 2.

Tabela 2. Atrakcyjność inwestycyjna województwa opolskiego w stosunku do województw sąsiednich w latach 2005-2009

Województwo	2005	2006	2007	2008	2009
Opolskie	9	9	9	10	10
Śląskie	1	1	1	1	1
Dolnośląskie	4	3	2	2	2
Łódzkie	6	7	6	7	8
Wielkopolskie	5	5	5	4	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Nowicki 2009, s. 58].

Z danych w tab. 2 wynika, że na tle sąsiednich województw opolskie jest średnio atrakcyjne dla kapitału zagranicznego. Najbardziej atrakcyjne są województwa śląskie i dolnośląskie, położone – podobnie jak opolskie – wzdłuż europejskiego korytarza transportowego (autostrada A4), skupiające większość inwestycji zagranicznych. Dowodzi tego m.in. fakt, że w województwie opolskim działa ponad 1300 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi zaledwie 2,03% wielkości krajowej². Ich liczba od 1999 r. wprawdzie systematycznie wzrastała – z 933 do 1333 spółek w 2008 r., co stanowiło wzrost o 42,87%, jednak w skali kraju liczba ta w analogicznym okresie wzrosła o 46,4%. Dynamikę tych zmian przedstawiono w tab. 3.

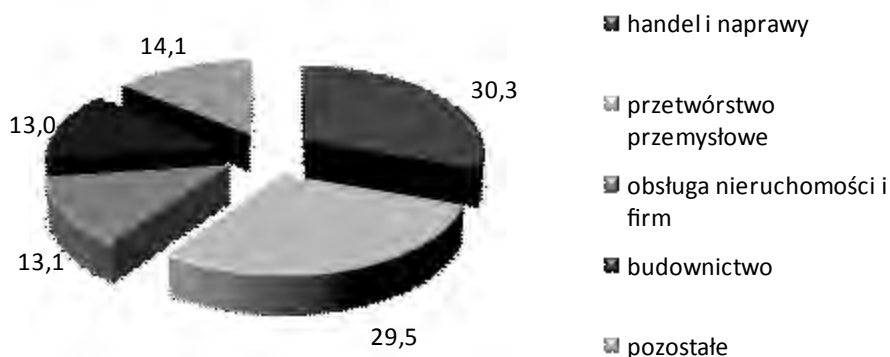
² Na podstawie bazy podmiotów, które podczas rejestracji w REGON zadeklarowały, że posiadają kapitał zagraniczny (bez względu na wysokość tego kapitału).

Tabela 3. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego w województwie opolskim w latach 1999-2004

Wyszczególnienie	Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	Dynamika (rok poprzedni = 100)
1999	933	114,5
2000	1014	108,7
2001	1057	104,2
2002	1066	100,9
2003	1106	103,8
2004	1147	103,7
2005	1192	103,9
2006	1259	104,9
2007	1320	104,8
2008	1333	101,0

Źródło: [Zmiany strukturalne... 2009].

Z danych wynika, że największa dynamika wzrostu liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego w województwie opolskim przypadała na koniec lat 90. i początek nowego wieku, co wynika z procesów prywatyzacyjnych realizowanych w regionie, natomiast w drugiej połowie tego okresu dominowały inwestycje typu *greenfield*, czyli od podstaw [Kania 2007, s. 401]. W 2004 r. wyniosła ona 103,8%, w latach kolejnych nieco ponad 104%, a w 2008 r. tylko 101%. Akcesja Polski do struktur Unii Europejskiej nie przyczyniła się w sposób istotny do zwiększenia liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego w województwie opolskim.

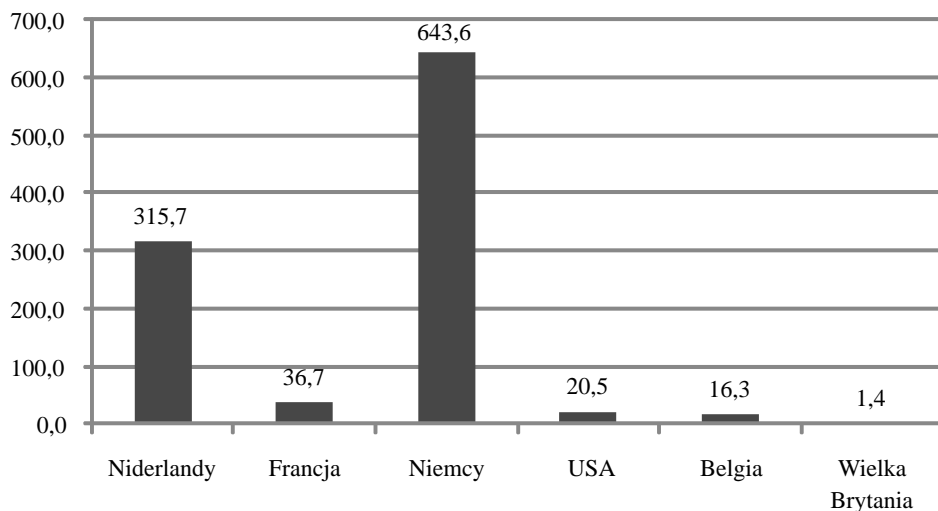
Rys. 2. Inwestorzy zagraniczni według sekcji PKD w województwie opolskim w 2008 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Zmiany strukturalne... 2009].

Inwestorzy zagraniczni w województwie opolskim, według danych z 2008 r., dokonywali inwestycji przede wszystkim w takich sekcjach PKD, jak: handel i naprawy (30,3%), przetwórstwo przemysłowe (29,5%), obsługa nieruchomości i firm (13,1%) oraz budownictwo (13,0%) [Zmiany strukturalne... 2009]. Obrazuje to rys. 2.

Kapitał zagraniczny w województwie opolskim, według stanu na koniec 2008 r., skupiał się przede wszystkim w mieście Opolu (37,8%), a także powiatach: opolskim (12,68%), krapkowickim (8,25%), kędzierzyńsko-kozielskim (8,18%), strzeleckim (5,7%) i brzeskim (4,8%). Świadczy to o tym, że najbardziej atrakcyjnymi lokalizacjami z punktu widzenia inwestorów zagranicznych są miasta, zwłaszcza te położone w najbliższym sąsiedztwie aglomeracji opolskiej.

Kapitał zagraniczny zainwestowany w województwie opolskim pochodzi przede wszystkim z Niemiec i stanowi ok. 60,0% ogólnej liczby spółek z udziałem kapitału obcego. Ponadto w regionie obecny jest kapitał holenderski, francuski, belgijski i amerykański, ze znacznie jednak mniejszym udziałem. Zjawisko to przedstawia rys. 3.

Rys. 3. Kapitał zagraniczny w województwie opolskim według kraju pochodzenia kapitału w 2008 r. (w mln zł)

Źródło: [Zmiany strukturalne... 2009].

Rysunek dowodzi relatywnie dużego zaangażowania kapitału niemieckiego w województwie opolskim – wykazuje on znaczną przewagę (633,6 mln zł) nad następnym w kolejności kapitałem holenderskim (315,7 mln zł), jak i również nad kapitałami pochodzącymi z innych krajów. Wynika to z uwarunkowań historycznych, czynnika sąsiedztwa, intensywności kontaktów prywatnych i instytucjonalnych.

Warte podkreślenia jest to, że w skali całego kraju kapitał niemiecki w 2008 r. znajdował się dopiero na drugiej pozycji i stanowił ok. 15,95% skumulowanej wartości zainwestowanego w Polsce kapitału zagranicznego (tj. 19,08 mld euro) [*Bezpośrednie inwestycje...* 2008, s. 15]. Kapitał pochodzenia niemieckiego w Polsce skoncentrowany jest przede wszystkim w województwach: mazowieckim (ok. 47%), wielkopolskim (12,8%) i dolnośląskim (10,1%). Województwo opolskie znajduje się pod tym względem dopiero na miejscu ósmym. Kapitał tu zainwestowany stanowi zaledwie 0,8% całości niemieckiego kapitału ulokowanego do 2007 r. w Polsce. Oznacza to, że region opolski nie był szczególnie atrakcyjny dla niemieckich inwestorów.

Mimo to największym importerem i eksporterem w regionie jest właśnie kapitał niemiecki. Przoduje nie tylko pod względem wolumenu importu i eksportu, ale także w innych, opisanych wcześniej kategoriach, jak wielkość zaangażowanego kapitału czy liczba spółek z udziałem kapitału niemieckiego. Świadczy to o bardzo silnych powiązaniach gospodarczych i kapitałowych Śląska Opolskiego z Niemcami.

Tak relatywnie duży udział kapitału pochodzenia niemieckiego w województwie opolskim, w porównaniu z obecnym tu kapitałem zagranicznym z innych krajów, wydaje się pochodną przede wszystkim powiązań wielu mieszkańców Śląska Opolskiego wywodzących się z mniejszości niemieckiej z będącymi naszym zachodnim sąsiadem Niemcami. Powiązania te i wynikająca z nich wielokulturowość regionu stanowią istotną cechę, wyróżniającą go na tle innych. Mogą one tworzyć jego przewagę konkurencyjną, co w przyszłości może stanowić o atrakcyjności inwestycyjnej, skutkując tym samym przyciąganiem kolejnych inwestorów. Może to być dla Opolczyzny znaczący impuls prorozwojowy.

Region opolski posiada, niestety, liczne słabe strony, obniżające znacznie jego konkurencyjność, a tym samym zdolność do przyciągania dodatkowego kapitału zagranicznego. Są to przede wszystkim [*Regionalny Program...* 2007, s. 63]: relatywnie wolne tempo wzrostu gospodarczego, niski poziom nakładów na B+R, niedobór wielkich inwestycji, relatywnie słabe otoczenie biznesu, niedostateczny rozwój sektora handlu i usług, stały i wysoki odpływ migracyjny ludności za granicę.

Identyfikacja słabych stron daje jednocześnie odpowiedź na pytanie, dlaczego dla kapitału niemieckiego bardziej atrakcyjne były lokalizacje w innych województwach naszego kraju, pomimo niezaprzeczalnych i silnych związków Śląska Opolskiego z Niemcami.

Wydaje się jednak, że w przyszłość można by spojrzeć z pewnym umiarkowanym optymizmem, gdyż mimo tych istotnych ograniczeń (słabych stron) województwo opolskie posiada również liczne przewagi konkurencyjne (silne strony) w stosunku do innych regionów kraju. Można do nich zaliczyć m.in. [*Regionalny Program...* 2007, s. 63]: najwyższe w Polsce techniczne uzbrojenie pracy (wartość środków trwałych brutto *per capita*); najwyższy w Polsce poziom dochodów rozporządzalnych i konsumpcji w przeliczeniu na 1 mieszkańca [Jończy 2007, s. 256];

położenie regionu w trzecim korytarzu paneuropejskim, warunki do tworzenia centrów logistycznych.

Wymienione aspekty, będące przewagami konkurencyjnymi regionu – zidentyfikowane (często dzięki żmudnym i pracochłonnym badaniom naukowym, np. w zakresie migracji zarobkowych ludności [Jończy 2005]) i zamieszczone w *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego*, połączone z faktem istnienia regionu w strukturach UE – pozwalają na pewną dozę optymizmu. Nigdy dotąd w powojennej historii Śląsk Opolski nie miał tylu szans na rozwój, który może przyczynić się do istotnej poprawy jego konkurencyjności, co w konsekwencji wpłynie na lepsze warunki życia jego ludności.

Literatura

- Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (wg stanu na koniec 2007 roku)*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 2008.
- Czapiński J., Panek T. (red.), *Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa 2007.
- Gawlikowska-Hueckel K., *Konkurencyjność i atrakcyjność województwa opolskiego w świetle integracji z Unią Europejską*, [w:] K. Heffner (red.), *Uwarunkowania rozwoju regionalnego województwa opolskiego ze szczególnym uwzględnieniem migracji zagranicznych*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Politechnika Opolska, Opole 2002.
- Jończy R., *Migracje zagraniczne a napływ kapitału i inwestycje w województwie opolskim*, [w:] *Kapitał zagraniczny w województwie opolskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2005.
- Jończy R., *Migracje zagraniczne z obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Politechnika Opolska, Opole – Wrocław 2010.
- Jończy R., Rokita D., *Wpływ transferu zarobków z zagranicy na poziom dobrobytu materialnego i konsumpcji w województwie opolskim*, [w:] W. Caban (red.), *Globalizacja przyczyną ubożenia podatkowego państwa?*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Informatyki w Łodzi, Kalisz 2008.
- Kania M., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na obroty w handlu zagranicznym gospodarki Śląska Opolskiego*, [w:] K. Heffner, K. Malik (red.), *Szanse rozwoju regionów. Uwarunkowania społeczne, ekonomiczne i środowiskowe*, Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej PAN, Politechnika Opolska, Opole 2007.
- Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne*, Toruń 2004.
- Ministerstwo Gospodarki, <http://www.mg.gov.pl/files/upload/10394/transformacja%20prez%20%5Btryb%20zgodno%C5%9Bci%5D.pdf>.
- Nowicki M. (red.), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2009.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2007.
- Rocznik Statystyczny Województw 2009*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.
- Wrześnińska J., *Wpływ kapitału zagranicznego na rozwój polskiego handlu*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe, t. XI, z. 3, Warszawa 2009.
- Zmiany strukturalne grup podmiotów w gospodarce narodowej w województwie opolskim w 2008 roku*, Urząd Statystyczny, Opole 2009.

FOREIGN INVESTMENT IN OPOLE VOIVODESHIP BEFORE AND AFTER THE POLISH ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Summary: The article describes the problems associated with the investment attractiveness of the Opole Voivodeship, which is currently the smallest in the country. Opole Voivodeship due to its size, as well as proximity to Silesian and Lower Silesian Voivodeships is a region with an average attractiveness for foreign capital. Despite its weaknesses Opole Voivodeship has several competitive advantages compared to other regions, among other things, the highest level of disposable income and consumption per capita (the effect of migration) in Poland which may lead to the increase of its investment attractiveness in the future.